

PTT-nieuwsbrief Januari 2020

Willem van Manen willemvanmanen@sovon.nl

Op 21 januari zijn van 612 routes de telgegevens binnen en daarmee gaan we dik over het aantal tellingen van 2018 heen! Hierdoor kunnen we zonder veel slagen om de arm een vooruitblik geven op de resultaten. De gegevens moeten natuurlijk nog worden gecontroleerd en dat kan kleine wijzigingen met zich meebrengen en ook zijn nu simpelweg gemiddelden per route berekend. Later dit jaar gaat het CBS indexen berekenen, waarbij rekening wordt gehouden met welke routes wel- en welke niet zijn geteld in een bepaald jaar. Zeker voor de algemenere soorten blijken de verschillen tussen die twee manieren van berekening echter gering.

De resultaten van alle soorten waarvan tussen 1978 en 2019 jaarlijks meer dan 100 exemplaren zijn geteld staan in figuur 1 op de volgende pagina's. Daarin is de trend over de hele periode weergegeven, met daar achter het gemiddeld aantal vogels per route in 2019, om een indruk te geven van de aantallen waarop de trends betrekking hebben. In figuur 2 staat een viertal verspreidingskaartjes, waarvan jullie er veel meer online kunnen bekijken (alle soort-jaar-combinaties) wanneer je inlogt op je telling en klikt op "naar verspreidingskaart".

Verdere afname bij Kleine Zwaan, Wilde Eend en Matkop

In 2019 zaten 17 soorten op een minimum, maar in 14 gevallen waren dat soorten die helemaal niet zijn gezien en waarbij 2019 niet het enige jaar was zonder waarnemingen. Het gaat om de volgende soorten (met het aantal jaren waarin de soort *niet* werd waargenomen tussen haakjes): Roodhalsfuut (4), Janvan-gent (33), Chileense Flamingo (34), Taigarietgans (24), Sneeuwvangans (13), Zwarte Zee-eend (5), Kanoet (10), Grutto (17), Dwergmeeuw (18), Kuifleeuwerik (21), Strandleeuwerik (12), Pestvogel (25), Grote Kruisbek (33), en IJsgors (13). Bij een vrij groot deel van deze soorten is het dus vrij normaal dat ze niet werden gezien.

Drie soorten bereikten een absoluut minimum, waarbij het diepterecord in 2019 onderdeel uitmaakt van een structurele afname. Het gaat hier om Kleine Zwaan, Wilde Eend en Matkop. Het gemiddelde per route in 2019 bedroeg voor deze soorten nog slechts 3%, 30% en 8% van het maximum aantal dat ooit werd waargenomen in een jaar.

Patrijs en Ringmus, die al jarenlang afnemen, bereikten geen nieuw minimum in 2019. Dat hoeft echter niet te betekenen dat het tij zich voor deze soorten keert. Ook van de Bonte Kraai werd weer één verdwaald exemplaar gezien (vorig jaar nul).

De afname van Matkoppen zou een gevolg kunnen zijn van het ouder worden van het bos. In de Drentse bossen met veel verjaging van naalddhout, is de stand op veel plekken op peil gebleven. Bij deze soort wordt echter ook gespeculeerd over klimaatverandering als sturende factor (Ooijpolder, Harvey van Diek).

Veel langpoten in de plus

Van de soorten bereikten 15 een historisch maximum. Het gaat om de volgende soorten: Grote Zilverreiger, Blauwe Reiger, Ooievaar, Lepelaar, Flamingo, Krakeend, Zeearend, Buizerd, Pontische Meeuw, Groene Specht, Cetti's Zanger, Pimpelmees, Gaai en Putter. Een aanzienlijk deel van deze soorten vestigde zich tijdens de PTT-periode als broedvogel en/of overwinteraar in Nederland, maar opmerkelijk is dat zich hieronder geen exoten bevinden (met uitzondering van waarschijnlijk de Flamingo's). Verder zitten er soorten tussen die al over een langere periode aan het toenemen zijn, zoals Krakeend, Groene Specht en Putter. Ook de Pimpelmees zou hieronder kunnen vallen, al geschiedt de toename van deze soort bijzonder sluipenderwijs. Het grote aantal Buizerds is waarschijnlijk een rechtstreeks gevolg van enorme dichtheden Veldmuizen die uit verschillende delen van het land zijn gemeld. Dit leverde ook een sterke toename op van Torenavalken.

Opvallend trouwens, dat aantal florerende soorten met lange poten, alleen Kraanvogels hielden zich afzijdig in 2019.

En dan de Gaaien

Die hielden zich keurig aan de afspraak, waarbij er na najaarsinvasies hogere aantallen worden geteld in december in het PTT. Leverde dit in eerdere gevallen gemiddeld 20% hogere aantallen op, in 2019 deden ze er een schepje bovenop door in maar liefst 44% groter aantal in de tellingen te verschijnen dan in 2018. Het ging dan ook om een historisch grote invasie. Na het verschijnen van de decembernieuwsbrief attendeerde Erik Kleyheeg me op een bericht van Duitse vogelaars, die aan de Bodensee in Zuid-Duitsland op 11 oktober maar liefst 42.475 langstreckende Gaaien noteerden. Dan vraag je je toch wel af hoe "lokaal" de oorsprong van een dergelijke invasie kan zijn, zoals ik suggereerde in de nieuwsbrief van december. Het laatste woord is hier waarschijnlijk nog niet over gezegd.

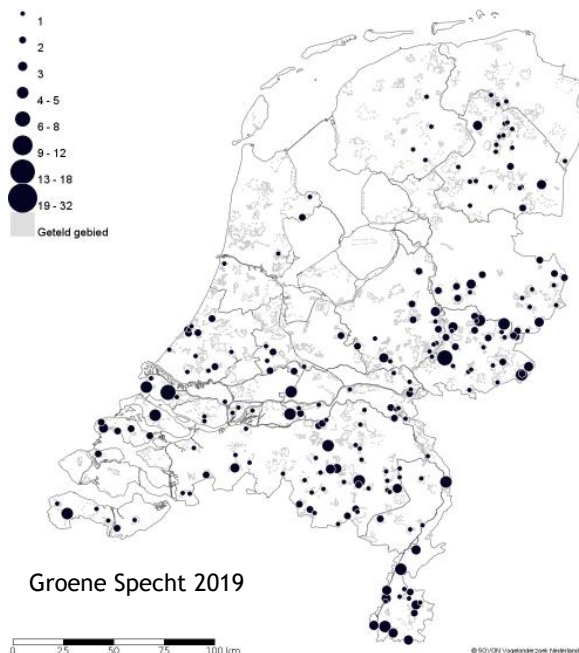
Hoewel uit oude bronnen blijkt dat voorafgaand aan de koude en sneeuwrijke winter van 1978-79 lokaal de aantallen Groene Spechten zelfs aanzienlijk hoger waren dan nu het geval is, heeft de soort zich sindsdien vanuit de hoge zandgronden uitgebreid naar bijna heel Nederland. Alleen de open delen van Noord-Holland, Flevoland, Friesland, Noord-Groningen en de Waddeneilanden zijn vooralsnog groene spechtenloos (zie Vogelatlas)(Harvey van Diek).

Figuur 1. Aantalsverloop van soorten die tussen 1978 en 2019 met tenminste 100 exemplaren zijn waargenomen in het PTT. Weergegeven is het gemiddeld aantal per route getelde vogels. Achter de grafieken staat het aantal per route in december 2019, voor een indruk van de getelde aantallen.

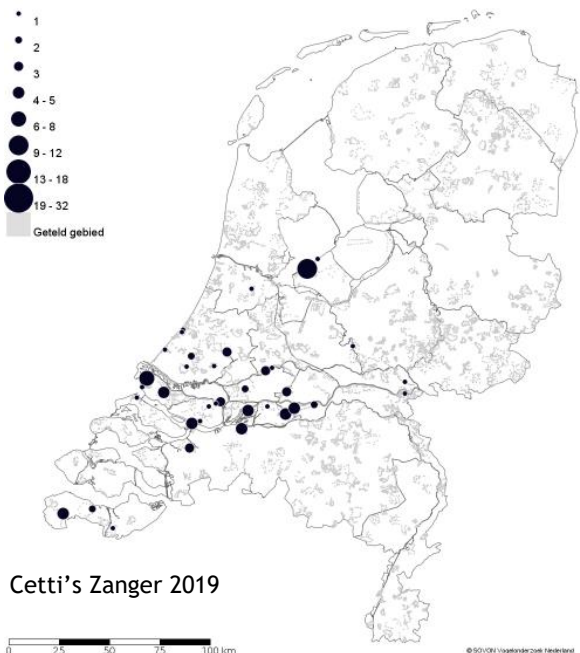
Roodkeelduiker		0.02	Brandgans		349.75
Dodaars		0.99	Rotgans		4.41
Fuut		5.91	Nijlgans		15.22
Roodhalsfuut		0.00	Casarca		0.00
Kuifduiker		0.01	Bergeend		4.27
Geoorde Fuut		0.01	Muskuseend		0.06
Jan-van-gent		0.00	Mandarijneend		0.11
Aalscholver		13.82	Smient		262.17
Roerdomp		0.00	Krakeend		25.38
Kleine Zilverreiger		0.04	Wintertaling		15.57
Grote Zilverreiger		6.32	Wilde Eend		73.30
Blauwe Reiger		7.16	Soepeend		2.75
Ooievaar		0.86	Pijlstaart		3.57
Lepelaar		0.05	Slobeend		5.26
Flamingo		0.16	Krooneend		0.05
Chileense Flamingo		0.00	Tafeleend		15.12
Knobbelzwaan		18.06	Kuifeend		47.13
Zwarte Zwaan		0.05	Topper		0.46
Kleine Zwaan		0.72	Eider		0.01
Wilde Zwaan		1.11	Zwarte Zee-eend		0.00
Zwaangans		0.01	Brielduiker		1.55
Taigarietgans		0.00	Nonnetje		0.38
Rietgans		153.36	Middelste Zaagbek		0.43
Kleine Rietgans		3.22	Grote Zaagbek		1.38
Kolgans		431.35	Rosse Stekelstaart		0.01
Grauwe Gans		250.11	Zeearend		0.05
Soepgans		3.14	Bruine Kiekendief		0.04
Indische Gans		0.05	Blauwe Kiekendief		0.27
Sneeuwgan		0.00	Havik		0.13
Canadese Gans		22.57	Sperwer		0.36

Buizerd		7.76	Witgat		0.04
Ruigpootbuizerd		0.01	Steenloper		0.31
Torenvalk		2.69	Dwergmeeuw		0.00
Smelleken		0.02	Kokmeeuw		164.95
Slechtvalk		0.16	Stormmeeuw		88.18
Patrijs		0.25	Kleine Mantelmeeuw		0.15
Fazant		1.89	Zilvermeeuw		21.38
Waterral		0.16	Pontische Meeuw		0.04
Waterhoen		5.47	Grote Mantelmeeuw		0.62
Meerkoet		92.20	Drieteenmeeuw		0.00
Kraanvogel		0.04	Zeekoet		0.00
Scholekster		8.05	Stadsduif		2.44
Kluut		0.23	Holenduif		17.18
Bontbekplevier		0.03	Houtduif		106.77
Goudplevier		44.63	Turkse Tortel		3.66
Zilverplevier		0.15	Halsbandparkiet		1.27
Kievit		194.21	Steenuil		0.02
Kanoet		0.00	Ransuil		0.03
Drieteenstrandloper		0.72	IJsvogel		0.23
Paarse Strandloper		0.03	Groene Specht		0.56
Bonte Strandloper		0.85	Zwarte Specht		0.13
Kemphaan		0.11	Grote Bonte Specht		3.92
Bokje		0.01	Middelste Bonte Specht		0.03
Watersnip		0.44	Kleine Bonte Specht		0.05
Houtsnip		0.07	Kuifleeuwerik		0.00
Grutto		0.00	Boomleeuwerik		0.02
Rosse Grutto		0.04	Veldleeuwerik		1.60
Wulp		20.65	Strandleeuwerik		0.00
Zwarte Ruiter		0.02	Graspieper		2.17
Tureluur		1.06	Waterpieper		0.15

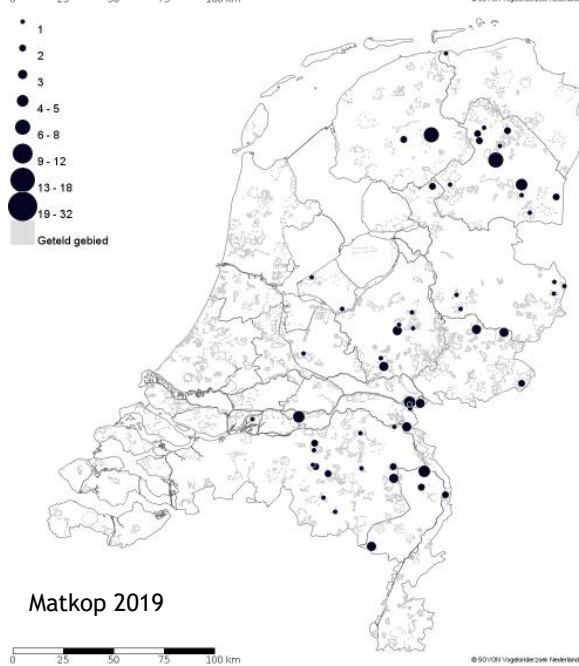
Oeverpieper		0.10			
Grote Gele Kwikstaart		0.18			
Witte Kwikstaart		1.13			
Pestvogel		0.00			
Winterkoning		3.77	Kauw		68.85
Heggenmus		0.88	Roek		15.07
Roodborst		4.84	Zwarte Kraai		41.77
Roodborsttapuit		0.05	Bonte Kraai		0.00
Merel		9.71	Raaf		0.28
Kramsvogel		16.44	Spreeuw		232.93
Zanglijster		0.22	Huisemus		12.23
Koperwiek		3.91	Ringmus		1.03
Grote Lijster		0.22	Vink		27.75
Cetti's Zanger		0.14	Keep		0.89
Tjiftjaf		0.05	Groenling		2.42
Goudhaan		1.66	Putter		4.99
Vuurgoudhaan		0.03	Sijs		10.41
Baardman		0.11	Kneu		1.77
Staartmees		3.38	Frater		0.00
Glanskop		0.52	Barmsijs		0.42
Matkop		0.18	Kruisbek		0.15
Kuifmees		0.70	Grote Kruisbek		0.00
Zwarte Mees		0.29	Goudvink		0.55
Pimpelmees		11.72	Noordse Goudvink		0.00
Koolmees		18.45	Appelvink		0.26
Boomklever		2.99	Ijsgors		0.00
Boomkruiper		2.23	Sneeuwgorst		0.04
Klapekster		0.07	Geelgorst		1.29
Gaai		5.94	Rietgorst		0.43
Ekster		11.44	Grauwe Gors		0.01

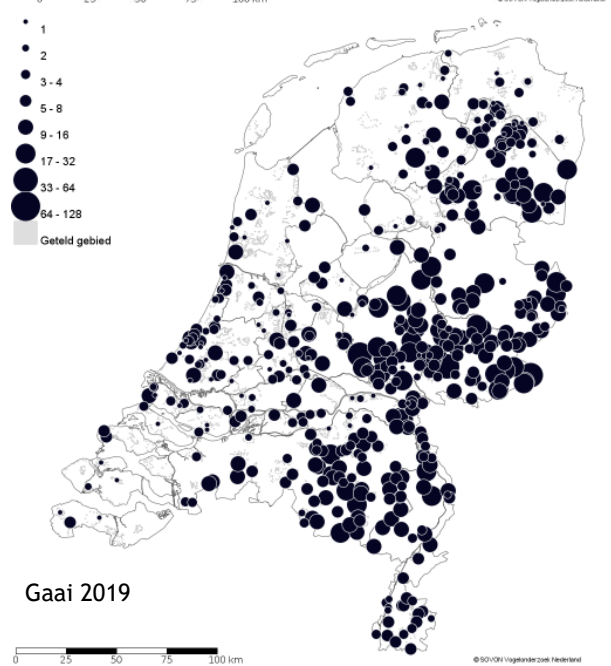
Groene Specht 2019

Cetti's Zanger 2019

Matkop 2019

Gaaier 2019

Figuur 2. Verspreiding van enkele soorten in het PTT in 2019. Groene Specht: vooral talrijk in het zuiden van het land, Cetti's zangers: ten opzichte van de atlasperiode 2013-15 al weer wat verder opgeschoven naar het oosten en noorden, Matkoppen: restant van ooit omvangrijke populatie waarschijnlijk vooral in het noorden en Gaaieren: vooral in de bosrijke delen in het oosten. Voor alle soort-jaar-combinaties: log in op je PTT-route en kies voor "naar verspreidingskaart".